

TÜRK HAVA KUVVETLERİ KOMUTANLIĞINDA ÖĞRETMEN YETİŞTİRME SİSTEMİ

Ö.Faruk UYSAL, Necati YILMAZ

H.K.K. Eğitim Yöneticisi ve Öğretmen Yetiştirme Okul Komutanlığı - İZMİR

ÖZET

Hava Kuvvetleri Komutanlığının değişik eğitim kurumlarında öğretmen olarak görevlendirilecek personele “öğretmenlik yeterliklerinin” kazandırılması bu amaçla kurulmuş Eğitim Yöneticisi ve Öğretmen Yetiştirme Okul Komutanlığında gerçekleştirilen öğretmen yetiştirme eğitimleriyle sağlanmaktadır. Hava Kuvvetleri Komutanlığının gereksinim duyduğu öğretmen personelin seçiminde personelin uzmanlık alanına yönelik bilgi ve becerisi ile öğretmenliğe istekliliği ön planda tutulmaktadır. Öğretmen olarak atandırılması kesinleşen personelin atama işlemi gerçekleştirilmeden önce öğretmen yetiştirme eğitiminden geçirilmeleri mutlaka sağlanmaktadır. Öğretmen yetiştirme eğitimini başarıyla tamamlayan personel öğretmen olarak değişik eğitim kurumlarına atanmaktadır.

Bu çalışmada, Hava Kuvvetleri Komutanlığı Öğretmen Yetiştirme Sisteminde öğretmen adaylarının seçimi, öğretmenlerin yetiştirilmesi, öğretmen yetiştirmede uygulamalar, istihdam edilen öğretmenlere yönelik uygulamalar hakkında bilgi sunulmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Öğretmen, Öğretmen Yetiştirme Eğitimi, Öğretmen Yetiştirme Sistemi.

ABSTRACT

The cognitive and psychomotor skills about teaching are being provided by Technical Training Instructor Courses in Educational Administrator and Instructor Training School Command which is founded for personnel who will be charged in various educational foundations in Air Forces Command. Professional capability and willingness on teaching are pre-conditions of choosing personnel as a teacher required for Air Forces Command. Personnel who are appointed as instructors have to be technically trained before their certain appointment. Personnel who successfully completes the Technical Training Instructor Course are being appointed as an instructor for various educational foundations.

In this study, information about choosing instructor candidates in Technical Training Instructor System, technical training instructor, applications on technical training instructor, studies on instructors in charge is presented.

Key Words: Instructor, Technical Training Instructor Education, Technical Training Instructor System.

GİRİŞ

Eğitim felsefeleri, öğrenme-öğretme sürecinde rol oynayan en önemli öğelerden biri olan öğretmen tanım ve niteliklerine, öğretmen davranışlarına ve öğretmenlerin yetiştirme politikalarına ilişkin değişik görüşler sunmaktadırlar. Hava Kuvvetleri Komutanlığında Öğretmen Yetiştirme Sistemi doğal gelişimi kapsamında hem değişik felsefi görüşlerden hem de yurt içinde ve yurt dışındaki öğretmen yetiştirme alanındaki bilimsel gelişmelerden etkilenerek biçimlenmektedir. Hava Kuvvetleri Komutanlığı gereksinim duyduğu personeli en uygun şekilde yetiştirmeye yönelik olarak öğretmen davranışlarını, öğretmen görev ve sorumluluklarını ve öğretmen yetiştirme sürecini belirlemede hem Hava Kuvvetleri Komutanlığının görev anlayışını, çalışma koşullarını, personel görev tanımlarını hem de bilimsel gelişmelerin öğretmen yetiştirme sistemine sağladığı katkıları sentezlemektedir. Bu bağlamda, Hava Kuvvetleri Komutanlığının gereksinim duyduğu öğretmen ve öğretmenin eğitimi için oluşturulan öğretmen yetiştirme sistemi bir çok kurumla benzer ve farklı özellikler taşımaktadır. Bu çalışmada Hava Kuvvetleri Komutanlığının eğitim kurumlarında görev alacak öğretmenlerin yetiştirilmesi ile ilgili süreç tanıtılmaktadır.

Hava Kuvvetleri Komutanlığında öğretmen; uzmanlık alanındaki bilgi, beceri ve tutumları, Öğretim Yöntembilimine ilişkin teknikleri kullanarak, önceden belirlenmiş davranışları öğrencilere kazandırmak için çaba harcayan, rehberlik yapan kişi olarak tanımlanmaktadır. Bu tanımdan yola çıkılarak öğretmenin görevi ise; öğretim yöntem ve tekniklerinden yararlanarak öğrenme yaşantılarını düzenleme ve istenilen davranışın öğrenci tarafından kazanılıp kazanılmadığını değerlendirme olarak belirlenmiştir.

Öğretmenin bu görevini eğitim ortamında etkin olarak yerine getirebilmesi için seçim-yetiştirme-istihdam üçgeninin sağlam temeller üzerine oturtulması gerekmektedir. Hava Kuvvetleri Komutanlığında öğretmen seçimi, yetiştirilmesi, istihdamı ve politikalarına ilişkin uygulamaların ortaya konması Hava Kuvvetleri Komutanlığının Öğretmen Yetiştirme Sistemini yeterince açıklayacaktır.

Öğretmen Adaylarının Seçimi

Hava Kuvvetleri Komutanlığının eğitim kurumlarında görev alacak öğretmen adaylarının seçiminde şu nitelikler ölçüt olarak kullanılmaktadır.

1. Herhangi bir ihtisasta, bilgi ve beceri olarak seçkin bir konuma gelmiş olmak,
2. Eğitilenlere öğretmekle yükümlü olacağı konularda geniş ve ayrıntılı bilgilere sahip olmak,
3. Öğretmenliğe istekli, öğretme heves ve arzusuna sahip olmak,
4. Bilgi, düşünce ve duygularını, net ve açık bir şekilde ifade edebilme yeteneğine sahip olmak,
5. Bilgi, beceri, görgü ve kişiliğiyle eğitilenler üzerinde otorite kurabilmek,
6. Yaygın kullanılan yabancı dillerden birini, en az bir yabancı dokümanı inceleyebilecek düzeyde biliyor olmak,
7. Çağdaş öğretim ilke, yöntem ve kurallarına yatkın olmak,
8. Konuşma kusuru, göze hoş gelmeyen tutum ve davranışları olmamak,
9. Okumayı, araştırmayı sevmek, bu özelliği alışkanlık haline getirmiş olmak,
10. Tutum, davranış ve disiplin yönünden eğitilenlere örnek oluşturacak nitelikte olmak,
11. Ruh yapısı bakımından sağlam ve sağlıklı olmak.

Hava Kuvvetleri Komutanlığı bünyesinde öğretmen kaynakları subaylar için Üniversiteler ve Hava Harp Okuludur. Subayların mezuniyet sonrası doğrudan öğretmen olmaları genellikle üniversite mezunu olanlar için geçerli olabilmektedir. Hava Harp Okulu mezunları ise; kıt'alarda (Gerçek görev yerinde) belli bir dönem görev yaptıktan sonra; sicil ve yukarıda sıralanan nitelikler bakımından emsalleri arasında üst düzeyde bulunanlardan Hava Kuvvetleri Komutanlığınca seçim yapılmaktadır. Astsubaylar ise belli süre Kıt'ada görev yaptıktan sonra, yine sicil ve seçici diğer nitelikler dikkate alınarak öğretmen adayı olarak belirlenebilmektedirler. Personelin öğretmenlik yapmaya istekli olmaları onların aday olmasında ayrı bir ön koşul olarak değerlendirilmektedir.

Öğretmenlerin Yetiştirilmesi

Yukarıda sıralanan niteliklere uygun olan öğretmen adayı personelin Hava Kuvvetleri Komutanlığınca belirlenmesinin ardından söz konusu personel, öğretmenlik formasyonu kazandırılmak üzere eğitime alınmaktadır. Hava Kuvvetleri Komutanlığı Eğitim Sistemi içinde "Öğretmen Yetiştirme" ye verilen önem nedeniyle, 1972 yılında salt bu alana yönelik öğretim hizmeti veren okul kurulmuştur. Eğitim Yöneticisi ve Öğretmen Yetiştirme Okul Komutanlığı adında İzmir'de bulunan okul adından da anlaşılacağı gibi Hava Kuvvetleri Komutanlığı bünyesindeki eğitim kurumlarının gereksinimi olan Eğitim Yöneticisi ve Öğretmenlerini yetiştirmektedir.

Hava Kuvvetleri Komutanlığının öğretmen adayları Eğitim Yöneticisi ve Öğretmen Yetiştirme Okul Komutanlığında açılan "Teknik Öğretmen Kursu" ve "Akademik Öğretmen Kursu"nu başarıyla

tamamlandıktan sonra öğretmen olmaya hak kazanmaktadırlar. Teknik Öğretmen Kursunun amacı ve eğitim programının içeriği Tablo-1’de, Akademik Öğretmen Kursunun amacı ve eğitim programı içeriği Tablo-2’de verilmiştir.

Tablo-1 Teknik Öğretmen Kursu Eğitim Programı

KURSUN ADI	TEKNİK ÖĞRETMEN KURSU	
SÜRESİ	11 Hafta	
AMACI	Belli alanlarda uzmanlaşmış personelin, uzmanlık alanlarına yönelik bilgi ve becerilerini, diğer personele aktarabilme; onları görevlerini en üst düzeyde etkinlikle yapmaları için yönlendirme, diğer insanlarla etkileşimlerinde gerekli iletişimi sağlayabilme becerilerini kazandırmak ve sonuçta iyi bir öğretmen olmalarını sağlamak.	
KURSUN İÇERİĞİ		
BLOK NO	KONULAR	SÜRE (SAAT)
I	Temel Bilgiler	90
1	Katılış	4
2	Ön Test	2
3	Eğitim Bilimine Giriş	6
4	Öğrenme	16
5	Davranış Bilimleri	18
6	İletişim	8
7	Konuşma Tekniği	22
8	Rehberlik Saati	8
9	Sınav ve Eleştiri	6
II	Planlama ve Değerlendirme	90
1	Eğitim Sistemi Geliştirme	6
2	Eğitim Kontrol Dokümanları	10
3	Eğitim Amaçları	24
4	Konuşma Uygulamaları	8
5	Ölçme Değerlendirme	28
6	Rehberlik Saati	8
7	Sınav ve Eleştiri	6
III	Öğretim İlke ve Yöntemleri	60
1	Ders Planlaması	12
2	Bilimsel Araştırma Teknikleri	6
3	Öğretim Yardımcıları	16
4	Öğretim Yöntemleri	6
5	Konuşma Uygulamaları	6
6	Öğretim Gezisi	4
7	Rehberlik Saati	8
8	Sınav ve Eleştiri	2
VI	Uygulama ve Değerlendirme	90
1	Düz Anlatım Yöntemi	18
2	Sorulu Anlatım Yöntemi	18
3	Gösterme Uygulama Yöntemi	24
4	Karma Yöntem	24
5	Son Test	4
6	Mezuniyet	2
TOPLAM		330

Tablo-2 Akademik Öğretmen Kursu Eğitim Programı

BLOK NO	KONULAR	SÜRE (SAAT)
KURSUN İÇERİĞİ		
I	Eğitimin Temel Bilgiler	74
1	Katılış ve Oryantasyon	4
2	Ön Test	2
3	Eğitim Bilimine Giriş	6
4	Eğitim Felsefesi	6
5	Öğrenme	6
6	Birey Olarak Öğrenci	12
7	Eğitim Sistemi Geliştirme	4
8	Eğitim Amaçları	10
9	Ders Planlaması	6
10	Ölçme-Değerlendirme	14
11	Sınav ve Kritik	4
II	Planlama ve Değerlendirme	46
1	Etkili Sunuş	14
2	Öğretim Yöntemleri	8
3	Sorulu Anlatım	16
4	Sınav ve Kritik	2
5	Son Test	3
6	Mezuniyet	3
TOPLAM		120

Tablo-1 ve Tablo-2 incelendiğinde öğretmen yetiştirme amacıyla verilen bu kursların süre ve içerik bakımından farklılık gösterdiği açıktır. Bu farklılıkların gerekçesi kurslar hakkında ayrıntılı bilgilerin sunulduğu aşağıdaki başlıklarda açıklanmaktadır.

Teknik Öğretmen Kursu

Hava Kuvvetleri Komutanlığı yürüttüğü görev özelliği nedeniyle çok gelişmiş teknoloji ürünü araç-gereç kullanmaktadır. Bu araç-gereçlerin hata kabul etmeyen bir düzen içinde çalışmasının sağlanabilmesi için çok değişik alanlarda uzmanlık gerektiren görevler oluşturulmuştur. Bu görevlerin yerine getirilmesi için gerekli bilgi ve beceriler farklı okullarda subay ve astsubaylara uzmanlık alanı olarak kazandırılmakta, bu personelin okulu başarıyla tamamlamasından sonra gerçek görev ortamında çalışması sağlanmaktadır. Ortalama 6-10 yıl uzmanlık alanına yönelik görev sahalarında başarıyla çalıştıktan sonra, daha önce sıralanan niteliklerin varlığı bakımından diğer personele göre daha üstün olanlar arasından öğretmen adayları Hava Kuvvetleri Komutanlığınca belirlenmektedir.

Belirlenen bu personele öğretmenlik formasyonunun kazandırıldığı Teknik Öğretmen Kursu Tablo-1'de de görüldüğü gibi 4 aşamada gerçekleştirilmektedir. Bu aşamaların her birine, benzer koşulların bir araya getirilmesiyle oluşturulan ve ayrıntılı bilgisi ileride verilen "Blok" adı verilmektedir. Bloklar içinde öğretmenlik için gerekli temel bilgiler yanında Hava Kuvvetleri Komutanlığının özelliğine yönelik bilgilere de yer verilmektedir.

Teknik Öğretmen Kursunun ilk üç bloğunda yer alan dersler kuramsal ağırlıklı ve sınıf ortamında öğretmen-öğrenci etkileşimiyle yürütülmektedir. Derslerin yanında her blokta yer alan "Rehberlik" saatleri öğrencilerin başarılarının izlenmesi, karşılıklı geri beslemenin sağlanması ve öğrenci performansının artırılması yönünde bir dizi etkinliğin yapılması amacıyla kullanılmaktadır. Ayrıca, ikinci ve üçüncü blokta öğrencilerin grup önünde etkili konuşma becerilerini geliştirmeye dönük hazırlıklı ve hazırlıksız konuşma yapmaları sağlanmaktadır. Söz konusu konuşma uygulamalarına öğrencilerin hazırlanması amacıyla zengin kütüphane ve internet kolaylıklarından yararlanılmaktadır.

Dördüncü Blok ise tamamen öğrenci uygulamalarının yer aldığı aşamadır. Bu blokta her bir öğrenci 4 ayrı yöntemle hazırlanmış oldukları konulara yönelik ders sunusu yapmaktadır. Bu sunuların yapıldığı özel donanımlı derslikte (stüdyo), öğrencilerin video kayıtları yapılmakta, her bir yönteme ilişkin dereceleme ölçeğine uygun eleştiriler, değerlendirici konumundaki en az iki uzman öğretmen tarafından öğrenciye dönüt olarak verilmektedir. Uygulaması tamamlanan öğrenci sunusunun video kaydını bu amaçla düzenlenmiş özel ortamda izlemekte, performansına yönelik yapılan eleştirileri de dikkate alarak kendi gelişimini gözlemektedir. Düz anlatım için 20, sorulu anlatım için 25, gösterme-uygulama yöntemi için 30, karma yöntem için 35 dakika süreli öğrenci uygulamalarının ardından aşağıda sözü edilen başarı ölçütlerini geçen öğrenciler Hava Kuvvetleri Komutanlığının eğitim kurumlarında öğretmen olarak görevlendirilmektedirler.

Akademik Öğretmen Kursu

Amacı Tablo-2'de de görülen, Akademik Öğretmen Kursu, adından da anlaşılacağı gibi Hava Kuvvetleri Komutanlığı bünyesinde akademik eğitimin yürütüldüğü eğitim kurumlarında görev alacak öğretmen personele yöneliktir. Söz konusu öğretmen personelin kaynağı Teknik Öğretmen Kursunu takip eden personelden farklıdır. Akademik Öğretmen Kursu sadece subay personele yönelik olup, bu subaylar üniversitenin ilgili fakültelerinden ya da Hava Harp Okulundan mezun olmuş subaylardır. Bu subayların görev yeri sürekli olarak ilgili eğitim kurumlarıdır ve çoğunlukla üniversitelerden pedagojik formasyon derslerini alarak mezun olmuşlardır. Bu nedenle Akademik Öğretmen Kursu 4 hafta ve 120 ders saati üzerinden verilmektedir. Teknik Öğretmen Kursu eğitim programında olduğu gibi bu kursta da öğretim yöntemlerine ilişkin sorulu anlatım ve güdümlü tartışma yöntemiyle öğrenci ders sunuları gerçekleştirilmektedir. Bu sunuların da video kayıtları yapılarak öğrenciye dönüt sağlanmaktadır.

Kurslarda Başarının Saptanması

Hava Kuvvetleri Komutanlığı bünyesindeki eğitim kurumlarında öğrenci başarısının saptanmasına ilişkin ilkeler özel yönergelerde belirtilmiştir. Öğretmen yetiştirme sistemiyle ilgili özel yönerge öğretmen yetiştirme kurslarında yapılan sınavlarda ve öğretim yöntemleri uygulamalarında en az %70

oranında başarılı olmayı zorunlu kılmaktadır. Öğretmen yetiştirme kurslarında uygulanan sınavlarda 100 tam puan üzerinden derecelendirme yapılmaktadır.

Uygulanan sınav ve uygulamanın herhangi birisinden 70'in altında puan alanlara takip eden 7 gün içinde bir sınav / uygulama yapma hakkı daha verilmekte, bunda da başarısız olan personel kurstan çıkarılmaktadır. Kurstan çıkarılan personelin Hava Kuvvetleri Komutanlığı eğitim kurumlarında istihdamı söz konusu olmamaktadır.

Öğretmen Yetiştirmede Diğer Uygulamalar

Söz konusu öğretmen yetiştirme kurslarındaki bazı uygulamaları burada açıklamak yerinde olacaktır. Eğitim Yöneticisi ve Öğretmen Yetiştirme Okul Komutanlığı Hava Kuvvetleri Komutanlığının gereksinim duyduğu öğretmenleri yetiştirirken kullandığı eğitim programlarında blok sistemini uygulamaktadır. Blok sisteminde, eğitim amaçları öğrenme önceliği ve kolaylığı bakımından sıralanmakta, birbiriyle ilişkili ve birlik gösteren eğitim amaçları bir araya getirilerek üniteler, ünitelerin ise, ilişkili ve birlik gösterecek şekilde gruplandırılıp sıralandırılması ile bloklar oluşturulmaktadır. Bir blok, sonraki bloktaki konuları öğrenmede aşamalılık ilkesine göre desteklemekte ve yeni konuların öğrenilmesini kolaylaştırmaktadır. Diğer taraftan bloklar arasında öğrenmede aşamalılık ilkesi gözetildiğinden, öğrencilerin bloklardaki başarıları çok önemli olmaktadır. Böylece, bir bloktan başarısız olan bir öğrenci sonraki blok eğitimine devam edemediği için kurstan ayrılmak zorunda kalmaktadır.

Bir diğer uygulama, ünite aralarında veya sonlarında izleme testlerinin yapılmasıdır. İzleme testleri, öğrencilerin bir üniteye ilişkin öğrenme eksikliklerini ortaya çıkarmak ve öğrenciyle teke tek eğitim yapma yoluyla belirlenen öğrenme eksikliğini gidermek amacıyla uygulanmaktadır. Öğretmen yetiştirme eğitimlerinde yapılan bir araştırma (Uysal, 1991) izleme testlerinin uygulandığı sınıflardaki öğrenci başarısında, uygulanmayan sınıflara göre izleme testlerinin uygulandığı grup lehinde anlamlı bir fark olduğunu ortaya çıkarmıştır.

Öğretmen adaylarına yapılan danışmanlık ve rehberlik hizmeti ise öğretmen yetiştirme eğitimleri kapsamında yürütülen diğer bir uygulama olarak karşımıza çıkmaktadır. Psikolojik Danışma ve Rehberlik Uzmanı ile okul yönetiminde görevli diğer uzmanlar tarafından gerçekleştirilen bu hizmetle, öğrencilerle hem eğitsel yardıma yönelik ilişki kurulmakta, hem de öğrencilerin eğitimleri boyunca gösterdikleri gelişmeler gözlenmektedir. Böylece öğretmen adaylarına ilişkin tutulan kayıtlar, onların öğretmen olma yolunda sahip oldukları kişilik özellikleri ve gelecekte gösterecekleri öğretmen tutum ve davranışları hakkında bilgi sunmaktadır.

Öğretmen yetiştirme eğitimleri öğrenci merkezli olarak en fazla 10 öğrenci ile yürütülmektedir. Öğrencinin öğrenme sürecine katılımını azami düzeyde tutan sorulu anlatım, tartışma, rol yapma ve gösterme-uygulama öğretim yöntemleri "U" şeklinde düzenlenmiş sınıf ve stüdyo ortamında etkili ve etkin olarak kullanılmaktadır.

İstihdam Edilen Öğretmenlere Yönelik Uygulamalar

Buraya kadar tartışılan konuları öğretmen adaylarının seçilmesi, seçildikten sonra nasıl bir eğitimden geçirildikleri, eğitimleri sırasında yapılan uygulamalar olarak özetlemek olanaklıdır. Öğretmen yetiştirme kurslarından mezun olan öğrenciler eğitimlerinden sonra Hava Kuvvetleri Komutanlığının

eğitim kurumlarında öğretmenlik görevine başlamaktadırlar. Görev başında öğretmenlere yönelik uygulamaların ve etkinliklerin neler olduğunun kısaca açıklanması öğretmen yetiştirme sistemiyle ilişkisi yönüyle uygun olacaktır.

Her öğretmen yılda bir kere Eğitim Formasyonu alanına ve Hava Kuvvetleri Komutanlığı Eğitim Sistemine yönelik bilgilerini ölçmek üzere yazılı sınava alınmaktadırlar. Öğretmenler yılda üç kere ise sınıf içi davranışları bakımından Eğitim Yöneticisi ve Öğretmen Yetiştirme Okul Komutanlığında görevli eğitim uzmanları tarafından değerlendirilmektedirler. Yazılı sınav ve değerlendirme sonuçlarından %70 oranında başarı gösteren öğretmenler görevlerine devam etmekte, %70 oranının altında başarı gösteren öğretmenler ise yetenek artırma eğitimlerine alınmaktadırlar. Dört yıl görev yapan öğretmenler ise hizmet içi eğitim kapsamında, yapılan sınav ve değerlendirme sonuçlarından sağlanan dönütlere göre düzenlenen Öğretmen Tazeleme Eğitimi programına katılmaktadırlar. Bu programda öğretmenlerin yenilenen bilgilere ulaşmaları sağlanmakta, uygulamalarda karşılaşılan sorunlar hakkında düzeltici işlemlerin neler olacağı belirlenmektedir.

SONUÇ

Hava Kuvvetleri Komutanlığı ülkemizin jeopolitik durumu nedeniyle yurdumuzun savunmasına yönelik çok önemli görevleri gerçekleştirmektedir. Bu görevlerin başarıyla sürdürülmesi, o görevi yapan personelin yetiştirilmesiyle ilgilidir. Hava Kuvvetleri Komutanlığındaki her bir personel, görevlerinin gerektirdiği niteliklerden dolayı çok iyi yetiştirilmektedir. Bu yetiştirme sürecinde en etkin ve önemli görevi yürüten öğretmenlerin seçimi, yetiştirilmesi ve istihdamı bu çalışmada özetle açıklanmıştır.

KAYNAKLAR

- EYÖYOK. Öğretmen Yetiştirme Kursu Ders Kitapları. İzmir: Hava Sınıf Okulları ve Teknik Eğitim Merkezi Komutanlığı Basımevi.
- EYÖYOK. Tanıtım Broşürü. İzmir: Hv.Snf.Ok. ve Tek.Eğt.Mrk.K.lığı Basımevi, 1998.
- Eğitim Yöneticisi ve Öğretmen Yetiştirme Ana Yönergesi. Ankara: Hava Basımevi, 1992.
- Hava sınıf Okulları ve Teknik Eğitim Merkezi Komutanlığı Öğretmen Standardize ve Değerlendirme Özel Yönergesi. İzmir: Hv.Snf.Ok.ve Tek.Eğt.Mrk.K.lığı Basımevi, 1995.
- UYYSAL, Ö.Faruk. "İzleme Testlerinin (Biçimlendirme-Yetiştirmeye Dönük Değerlendirmenin) Öğrenci Başarısına Etkisi". İzmir: D.E.Ü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 1991.
- _____. "Öğrenme Sürecine Etkin Öğrenci Katılımının Öğrenme Sonuçlarına Etkisi". İzmir: D.E.Ü. Yayınlanmamış Doktora Tezi, 1996.
- YILMAZ, Necati. "Hava Teknik Okullar Komutanlığındaki Okul Yöneticilerinin İş Doyumu". Ankara: A.Ü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 1996.